

pod čiarou pri texte, ale osve až na s. 213 – 285. Impozantná je takisto bibliografia, ktorá na tridsiatich stranách registruje bezmála päťsto položiek, medzi ktorými je takmer 30% textov v poľštine, nájdeme tu však aj maďarské, slovenské a české tituly. Už z týchto údajov je zrejmé, že sa autorka zaslúžila o priblíženie stredoeurópskeho priestoru západnému publiku aj cez diela tunajších bádateľov. Pochopiteľne, ťažiskovým priestorom je Krakov a Budín, primerane sa zohľadňuje zástoj habsburgovskej Viedne, opticky azda až priveľmi ležia na okraji české krajiny; je to však iste aj preto, že tak Vladislav, ako jeho syn Eudovít uprednostnil Budín vo funkcii svojho sídelného mesta, kde bola zriadená česká kancelária.

Cennou súčasťou knihy je súpis diel každého z troch analyzovaných autorov. Súpisu variantov mien latinských mien v poľštine, maďarčine, češtine, slovenčine, nemčine a angličtine možno vytknúť, že sa v ňom nenašlo miesto aj pre slovenskú podobu mien Zápoľa/Zápoľský, názvov Vratislav, Ostrihom, Korutánsko, Belehrad, Záhreb. Zoznam toponým na prekvapenie neuvádza ani jednu latinskú podobu. V expozé sa pre lokality na území bývalého Uhorska používajú zásadne maďarské názvy, čo v anglickom texte vyznieva trochu komicky a primárnemu adresátovi knihy miesto uľahčenia orientácie v takom zemepisne vzdialenom priestore skôr komplikuje identifikáciu; lepšie bolo riešiť problém použitím oboch znení. Autorka píše meno latinského básnika *Ecchia* v nemeckej forme *Eck* a – čo je ešte ťažšie zdôvodniteľné – meno *Thurzo* po maďarčuje použitím dlhého ó, hoci táto podoba sa v súvekových dokladoch nenachádza. NePOCHYBNE sa v tejto voľbe odráža aj fakt, že hlas slovenskej vedy je v tejto oblasti výskumu zatiaľ málo počutelný.

Glomskej záslužná, zaujímavá a veľmi podnetná monografia si však v každom prípade zaslúži pozornosť aj našich historikov a literárnych vedcov.

Daniel Škoviera

POÉZIA SLOVENSKEJ KATOLÍCKEJ MODERNY. Zostavili M. Hamada, M. Súkeniková. Bratislava : Kalligram – Ústav slovenskej literatúry SAV, 2008. 680 s.

Publikácia *Poézia slovenskej katolíckej moderny* nemá ráz monografickej literárnohistorickej syntézy o slovenskej katolíckej moderne, respektíve o najcharakteristickejšom type jej literárnej produkcie, ktorým je básnická tvorba. V prevažnej miere ide o antológiu básnických a literárnokritických textov, prípadne aj osobnej korešpondencie medzi autormi, ak poskytuje dôležité literárnohistorické informácie. Zostavovateľ Milan Hamada v tomto zmysle „nechal hovoriť fakty“ samé za seba. Výber a redaktorské členenie dobových prameňov však vytvára prehľadný a plastický obraz o dynamike rozvoja katolíckej moderny a čiastočne aj o literárnom živote v tridsiatych a štyridsiatych rokoch 20. storočia a napomáha tomu, aby si čitateľ z ponúknutých textov vytváral vlastné uzávery o problematike. Okrem zozbieraných, vytriedených a usporiadaných dobových dokumentov sú súčasťou knihy redaktorské poznámky a komentáre, obsažný doslov M. Hamadu, stručné autorské medailóny a kalendárium katolíckej moderny, odporúčaná vybraná literatúra a obrazová príloha k danej téme.

Samotná antológia má niekoľko častí, ktoré korešpondujú s literárnohistorickým členením uvedeným v literárnohistorickej štúdiu na konci knihy (doslov). Prvá časť štúdie nesie názov *Zrod a rozvinutie a zahŕňa dobové pramene z rokov 1931 – 1939*. Nachádzajú sa v nej vybrané básne zo zbierok Pavla G. Hlbinu, Jána Harantu, Rudolfa Dilonga a Janka Silana, pričom za jednotlivými básnickými výbermi sú radené dobové recenzie na ne. Ďalej sú tu články týkajúce sa časopiseckej bázy autorov katolíckej moderny (*časopisov Postup a Prameň*), aktuálne teoretické state (napr. o vzťahu kresťanstva a surrealizmu) a reakcie odbornej verejnosti na katolícku modernu vôbec. Druhá časť s názvom *Premena* obsahuje umelecký a literárnohistorický materiál z rokov 1939 – 1941, týkajúci sa tvorby Janka Silana, Mikuláša Šprin-

ca, Paľa Olivu, Svetoslava Veigla a Rudolfa Dilonga. Tretia časť Vyrcholenie siaha od roku 1942 po rok 1946. V tomto období publikoval Mikuláš Šprinc, Janko Silan, Ján Haranta, Rudolf Dilong a Karol Strmeň. Okrem ich pôvodnej poézie sú tu zaradené aj výbery z prekladov, ktoré poukazujú na to, odkiaľ čerpali autori katolíckej moderny umeleckú i filozoficko-teologickú inšpiráciu. Posledná časť Vzopätie a zánik je ohraničené rokmi 1946 – 1948, pričom – ako uvádza autor doslovu – autorská základňa sa po vojne zväčšila (pribudol Vojtech Mihálik, Ján Motulka a Viliam Turčány), hoci šance publikovať spirituálnu tvorbu sa zmenšili, až zanikli úplne.

M. Hamada sa na základe dobových dokumentov pokúša „rekonštruovať“ proces vzniku a vývinu slovenskej katolíckej moderny. Jej tvorba vyznieva ako výslednica aktivity a tvorivosti jednotlivých autorských individualít a skupinových dynamík, ako ju rozvinuli redakčné rady časopisov, rehole i semináre s možnosťou podpory vzájomných inšpirácií cez osobné kontakty či (aspoň čiastočne) sformulované teoretické východiská alebo teologické platformy. Tieto dynamiky nepôsobili vždy „v jednom smere“, ba v istých prípadoch išlo aj o protichodné sily, ktoré vytvárali tlak a protitlak s intenzívnym prežívaním a expresívnym prejavom navonok. Pozitívom antológie textov je, že sprostredkuje nielen fakty, ale aj dokumenty s jedinečne výpovednými štylizáciami.

To, čo má čitateľ možnosť spoznávať v prvej časti knihy *Poézia slovenskej katolíckej moderny* na základe dobových literárnych a literárnokritických prameňov, syntetizuje Milan Hamada v literárnohistorickej štúdií za antológiu. Okrem uvedených historických zdrojov nadväzuje najmä na práce Júliusa Pašteku, na ním redakčne zostavenú antológiu literárnych kritik Jozefa Kútnika Šmálova s názvom *Literárna kritika ako poznávanie a hodnotenie* (Bratislava : Lúč, 2004), ale aj na Paštekovu literárnohistorickú syntézu fenoménu slovenskej katolíckej moderny *Tvár a tvorba slovenskej katolíckej moderny* (Bratislava : Lúč, 2002) a na jeho edičné spracovania tvorby jednotlivých au-

torov katolíckej moderny. Obaja literárni vedci datujú vznik katolíckej moderny na Slovensku rovnako, na začiatok tridsiatych rokov, keď vstúpil do literárneho života Pavol G. Hlbina, R. Dilong a J. Haranta.

Štúdiá, ktorú M. Hamada prináša, nadväzuje aj na jeho vlastné dlhoročné štúdium katolíckej moderny, pričom niektoré osobnosti nanovo zhodnocuje, k iným sa vyslovuje po prvý raz. Kým v predchádzajúcich štúdiách M. Hamada, ktoré však mali čiastkový charakter, vychádzal ako bytostný spirituálny básnik najmä Janko Silan, v doslove k publikácii *Poézia slovenskej katolíckej moderny* vysoko hodnotí aj tvorbu Jána Motulku a Karola Strmeňa. M. Hamada nanovo zhodnocuje prínos Pavla G. Hlbina, pričom oceňuje jeho iniciátorskú úlohu a teoretickú fundovanosť. Predtým negatívne chápanému Hlbinovmu hedonizmu slova sa usiluje porozumieť ako výrazu úsilia o duchovnú mystiku skrze zmysly (s. 607) v zmysle teórie H. Bremonda. Napriek tomu – uvádza M. Hamada – bol u Hlbina tento postoj skôr postulatívny a jeho poézia, aj keď v niektorých zbierkach dosahovala kvalitu bytostnej poézie, predsa tendovala k poézii chápanej ako hra (s. 608 – 609).

Prehĺbením literárnohistorického poznania je členenie katolíckej moderny na dve fázy. Toto členenie sa čiastočne kryje s pojmom generácie (S. Šmatlák) a s rozvojom katolíckej moderny, ako ho vo svojej monografii naznačil J. Pašteka („výmena stráží“ v roku 1939, s. 86 In: *Tvár a tvorba slovenskej katolíckej moderny*). Kritériom vyčlenenia oboch fáz katolíckej moderny u M. Hamadu je vnútorná premena poézie katolíckej moderny zo senzuálnej na filozofickú poéziu, teda nie kritérium veku autorov alebo roku vydania ich básnického debutu, ani zmena v politickom usporiadaní štátu. Podľa M. Hamadu literárnokritická aktivita J. Kútnika Šmálova, ako aj prijatie podnetov z európskeho literárneho a filozofického kontextu (R. M. Rilke, G. Papinni, novotomizmus a personalizmus) ovplyvnilo a vnútorne premenilo tvorbu autorov katolíckej moderny najmä od roku 1939.

Ďalšou explicitne formulovanou tendenciou literárnohistorickej syntézy M. Hamadu bolo zaradiť, resp. naznačiť súvislosti katolíckej moderny s celonárodnou, európskou a celosvetovou umeleckou a duchovnou tvorbou. M. Hamada vníma katolícku modernu v súvislostiach domáceho a zahraničného kontextu. Kým vplyv francúzskej či českej modernej a spirituálnej poézie je vecne preukázateľný v odkazoch, osobných kontaktoch, prekladoch a výrazových vlastnostiach poézie autorov slovenskej katolíckej moderny, odkaz na Editu Steinovú platí iba ako myšlienková analógia medzi duchovnými hodnotami poézie Janka Silana a formuláciami filozofky a mystičky Edity Steinovej. Zhoda medzi J. Silanom a E. Steinovou nie je náhodná, keďže obaja čerпали z tých istých duchovných prameňov, ale v prípade mystiky E. Steinovej nemôže ísť o inšpiračný vplyv na tvorbu J. Silana. Viacnásobné odvolávanie sa na ňu môže byť pre menej zbehlých znalcov filozofického a duchovného kontextu zavádzajúce.

M. Hamada v doslove jednoznačne ohraňuje koniec tvorby slovenskej katolíckej moderny rokom 1948, keď došlo k jej násilnému zániku spôsobenému politickými okolnosťami. Toto literárnohistorické tvrdenie je presvedčivé, rovnako ako aj záverečný apel nechápať tvorbu katolíckych autorov v zmysle konfesionalnej prestíže či výlučnosti, proti čomu by protestovali samotní autori katolíckej moderny.

Ďalším spôsobom spracovania literárnohistorickej problematiky slovenskej katolíckej moderny je podoba autorských medailónov a literárnohistorického kalendária. Medailóny – v súlade s koncepciou publikácie – sa venujú najmä tvorbe jednotlivých autorov do roku 1948. Prehľadné i podrobné kalendárium dopĺňa tie literárnohistorické fakty, ktoré nie sú v antológii doložené.

Ponúka sa otázka, či by nebolo prínosné uviesť viac dobových dokumentov, ktoré odrážajú zámer autorov katolíckej moderny vstúpiť do literárneho života a reakcie etablovaných tvorcov kultúry na katolícku modernu ako takú (napríklad skutočnosť účasti R. Dilonga na zjazde slovenských spisovateľov v Trenčian-

skych Tepliciach alebo stanovisko Rudolfa Fábryho ku vzťahu surrealizmu a kresťanstva). Každá antológia však má nutne výberový charakter. V prípade tejto antológie bolo primárnym kritériom ponúknuť to, čo sa týka poézie a najčastejšie jednotlivých básnických zbierok. Pridávanie kritérií by mohlo spôsobiť, že prehľadnosť a výpovednosť by sa mohla prekryť objemnosťou.

V každom prípade záujemcom o poznanie slovenskej katolíckej moderny poskytujú redaktori publikácie výber primárnej umeleckej literatúry, ktorý je podopretý posúdením estetickej hodnoty, i najdôležitejší a stanoveným kritériám zodpovedajúci výber sekundárnej literatúry. Otvárajú tak cestu k ďalšiemu poznávaniu, štúdiu a literárnohistorickému výskumu problematiky. Je známkou fundovanosti zostavovateľov, že výber, zoradenie a rozdelenie prameňov vypovedá o slovenskej katolíckej moderne ako o živom fenoméne, ktorý v období svojho rozvoja pútal pozornosť, vyvolal polemické reakcie, ale i podnietil diskusie o literatúre. Literárnohistorická štúdia precizuje poznanie tohto literárnohistorického a kultúrneho fenoménu. Zakomponovanie filozofického podložja ako určujúceho podnetu pre vývin poézie slovenskej katolíckej moderny zostane zásluhou M. Hamadu.

Edita Prihodová

INŠTITORISOVÁ, Dagmar: ČÍTANIE V MYSLI DRAMATIKA (Karola Horáka). Bratislava : Tatran, 2007. 200 s.

Monografia Dagmar Inštitorisovej o umeleckej a vedeckej tvorbe Karola Horáka obohatená o jeho pedagogické a osobnostné rozmery dráždi už pred čítaním otázkou, akú stratégiu zvolí autorka pri spracovaní takého rozmanitého materiálu.

Voľba kapitol naznačuje, že autorka chce predstaviť Karola Horáka čo najkomplexnejšie. Ide, v dobrom slova zmysle, o kvantitatívne vy-